

Ali Çelik (Haz.), Türk Halk Şiiri Antolojisi, Timaş Yayını, İstanbul, 2008, ISBN: 978-975-263-786-3, 459 sayfa.

Prof. Dr. Ali YAKICI*

Antolojiler, oluşturuldukları günden itibaren alanlarında önemli bir görevi üstlenmişler, insanların yazılı bellekleri olarak edebiyat, bilim ve sanat tarihindeki yerlerini almışlar, böylece insandan insana, toplumdan topluma, yıldan yıla, asırdan asra kültür aktarıcısı olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Daha sonraki gün ve dönemlerde alanlarıyla ilgili olarak yapılan bilimsel çalışma ve araştırmaların önemli kaynakları olmuşlardır.

Latince kökenli antoloji terimi kullanılmadan önce Türkçede yaygın olarak "mecmua" terimi kullanılmaktaydı. "Cönk"ler ve "tezkire"ler de antoloji nitelikli kaynaklar olarak yerlerini korumaktaydı. Günümüzde antoloji karşılığı olarak "güldeste", "seçki" vb. terimler kullanılmakla birlikte antoloji sözcüğü hâlâ etkin bir biçimde geçerliliğini sürdürmektedir.

Türkçede ilk antolojinin Ömer bin Mezid tarafından 1436 yılında yazıldığı bilinmektedir. Mecmuatü'n-Nezair adlı bu antolojide 83 şaire ait 397 seçme şiir yer almaktadır. Özellikle halk şiiri alanında oluşturulmuş olan ve bu alanın 16.-17. yüzyıllarına kaynaklık eden Türkçe antolojilerin başında Ali Ufkî'nin "Mecmua-i Saz ü Söz" adlı eseri gelmektedir.

Türkçede 20. yüzyıla kadar mevcudiyetini sürdüren mecmua ve cönk geleneği bu yüzyılın ikinci çeyreğinin başlarında yeni ad ve kimlikle birlikte yeniden varlık göstermeye başlamıştır. 1920'li yıllardan itibaren Saadetin Nüz-

het Ergun, Mehmet Fuat Köprülü vb. bilim adamı ve araştırmacıların olağanüstü gayret ve çalışmalarıyla yeniden güç kazanan bu gelenek, ileriki yıllarda özellikle edebiyat, sanat alanlarında çalışma yapacaklar için önemli kaynaklar olmakla kalmamış, daha sonraki dönemlerde antoloji çalışması yapacaklar için de birer örnek oluşturmuştur.

20. yüzyılda birçok alanda oluşturulan onlarca antoloji, Türkçenin önemli kazanımları olarak sosyal, kültürel ve bilimsel hayattaki yerini almıştır. Antoloji geleneği, içinde bulunduğumuz 21. yüzyılda da varlığını devam ettirmektedir. Bu yüzyılın başında, halk şiiri alanında yazılmış önemli eserlerden biri de *Türk Halk şiiri Antolojisi*'dir.

Ali Çelik tarafından hazırlanan bu antoloji; "ön söz"le başlamaktadır. Ön sözde, bu kitabın hazırlanışında uygulanan yöntem, hazırlanış amacı, antoloji içinde yer alan halk şairlerinin isimlerinin belirlenmesinde ve şiirlerinin takibinde izlenen yol, yararlanılan kaynakların güvenilirlik derecesi vb. konulara yer verilmiştir.

Antoloji, iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, 8.-12. yüzyıllar arasında meydana getirilmiş olan "İslamiyet'in kabulünden önceki Türk şiiri" örneklerine yer verilmiştir. Bu örnekler verilirken dönemler göz önünde bulundurularak alt başlıklar halinde sıralanmıştır. Bu alt başlıklar; Hun, Gök-türk, Uygur ve 11.-12. yüzyıllar olarak adlandırılmıştır. Bu örnekler arasında lirik, pastoral, savaş, kahramanlık ve av

* Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi öğretim üyesi, Ankara/Türkiye, yakici@gazi.edu.tr

şiiirleri ağırlıklı olarak yer almıştır.

İkinci bölümde, “İslâmiyet’in kabu- lünden sonraki Türk halk şiiiri” örnekleri yer almıştır. Bu bölümdeki örnek metin- ler, ilki âşık tarzı Türk şiiiri, ikincisi ano- nim halk şiiiri olmak üzere kendi içinde iki kısımda toplanmıştır.

Âşık tarzı Türk şiiirinin 13. yüzyıl- dan 20. yüzyıla kadar Türkiye ve Azer- baycan sahasında yetiştirdiği önemli temsilcilerinden sanatında kendini ka- bul ettirmiş olan kimi sanatçılara bu bö- lümde yer verilmiştir. Burada, yüzyıllar içerisinde önem sırasına göre seçilmiş olan sanatçıların kısa özgeçmişleriyle birlikte özellikle farklı türlerde oluşturu- dukları şiiir örnekleri yer almıştır.

Türkiye sahasından 13. yüzyıl için iki, 14. yüzyıl için dört, 15. yüzyıl için altı, 16. yüzyıl için yirmi altı âşık seçi- lerek değerlendirilmiştir. 16. yüzyıl için Azerbaycan sahasından iki âşık seçil- miştir. 17. yüzyıl için Türkiye sahasın- dan yirmi üç, Azerbaycan sahasından iki temsilcinin hayatı ve şiiirlerinden örneklere yer verilmiştir. 18. yüzyıl için Türkiye sahasında gelenek içindeki önemlerine göre seçilen otuz bir âşık, öz- geçmişleri ve şiiirleriyle yer almıştır. Bu yüzyıl için Azerbaycan sahasından iki âşığa yer verilmiştir.

Antolojide en çok temsilcinin şiiirle- riyle birlikte yer aldığı asırlar, 19. ve 20. yüzyıllardır. 19. yüzyıl için Türkiye sa- hasında yetişmiş olan elli âşığın hayatı ve seçme şiiirleri yer almıştır. Azerbay- can sahasından beş âşığa yer verilmiştir. Âşık tarzı şiiir örnekleri ve şairlerinin sayıca en fazla olduğu kısım 20. yüzyıla aittir. Bu yüzyıl için Türkiye sahasından altmış yedi Azerbaycan sahasından on bir âşık seçilmiş, bu sanatçılara ait çok sayıda ve farklı türlerde şiiire yer veril- miştir. Âşık tarzı Türk şiiirine ait olan bu bölümde 13. yüzyıldan 20. yüzyıla ka-

dar gelenek içinde yer almış olan toplam iki yüz otuz temsilcinin farklı türlerde onlarca şiiiri yer almıştır. Bu türlerden koşma ilk sırayı almıştır. *Destan, ilahi, semai, varsağı, türkü, divan, kalenderi, satranç, tekerleme, geraylı, gıfılbend, herbe-zorba* ise antolojide örnek metinle- ri yer alan diğer türlerdir.

Anonim halk şiiiri bölümünde, ağıt, bilmece, mani, ninni, tekerleme ve türkü örneklerine yer verilmiştir. Ağıt gelene- ğinin oluşum dönemleri ve tarih içinde verdiği örnekler dikkate alınarak me- tin seçimi yapılmıştır. Bilmece metinle- rinden önce bilmece/tapmaca geleneği üzerinde bir değerlendirme yapılmıştır. Mani metinleri verilirken çeşitlerine göre seçme yapılmıştır. Maninin kendi içindeki yirmi beş ayrı çeşidi için örnek metinlere yer verilmiştir. Ninnilerin kız çocukları için söylenenleriyle erkek çocukları için söylenen ninni örnekleri iki ayrı alt başlık halinde yer almıştır. Ayrıca hem kız hem erkek çocuklar için ortak söylenen ağıt ninnilerden de örnek metinlere yer verilmiştir. Tekerlemele- rin örnek metinleri beş ayrı alt başlıkla sıralanmıştır. Bunlar; sayışmaca, düdük çıkarma, dua, yağmur ve masal teker- lemeleridir. Türkü örnekleri verilirken ise genel kabul görmüş ve dinleyici kit- lesi büyük olanlar öncelikli olarak tercih edilmiştir. Sonuç olarak; Ali Çelik tara- fından hazırlanan Bu Türk Halk Şiiiri Antolojisi’nin; alanında yazılmış önemli halk şiiiri seçkilerinden biri olduğu söy- lenebilir. İçeriğindeki bilgi ve şiiirlerin sağlam kaynaklara dayandığı, kimi bilgi ve şiiirlerin ilk kez bu kitapta yer aldığı, iyi bir yöntemle oluşturulduğu ve bütün bu özelliklerinden dolayı halk şiiiri ala- nında araştırma, inceleme ve bilimsel çalışma yapacaklar için güvenilir bir kaynak olduğu belirtilebilir.